

# SCHILLER VERA\*

## *Médeia: mítosz és építmények*

MÉDEIA története közismert, de elsősorban gyermekgyilkos anyaként szoktunk róla hallani. Mítosza azonban sokkal összetettebb. A. KRAPPE régi holdistennőt lát benne<sup>1</sup>, PANETH GÁBOR sárkány és királylány közötti átmeneti figurát<sup>2</sup>, M. DELCOURT pedig a *Kolchis*ban MÉDEIA férjeként uralkodó IASZON mítoszvariánsában a királyi apóst megölő, majd tőle a hatalmat átvevő régi örökösödési rend egyik egyik példáját.<sup>3</sup> Jelen előadás keretében szeretném mítoszának lehetőleg teljeskörű ismertetésével szembeállítani a vele kapcsolatos építményekről adott hiradásokat, és kiemelni az orvostudománnyal kapcsolatos mítoszelemet.

MÉDEIA AÉTESZnek, HÉLIOSZ fiának, *Kolchis* uralkodójának a lánya, anyja pedig egy IDUIA nevű Oceanida,<sup>4</sup> egy NEAIRA nevű Nereida<sup>5</sup>, illetve apja testvérének PERSZEISZnek HEKATÉ nevű lánya.<sup>6</sup>

A mítosz szintjén ez már különleges, ugyanis ősei között egy halandó sincs, és neki is, apjának is halhatatlannak kellene lennie, a mítoszokban mégis ő is, apja is alapvetően halandóként viselkednek.

### TALÁLKOZÁSA IASZONNAL.

Az Argonauták vezetője, IASZON a thesszáliai *Iolchos*ból érkezik a Fekete tenger partján levő kaukázusi *Kolchis*ba, ahol a Nap fia AÉTESZ uralkodik, és kéri el tőle annak az aranykosznak az irháját, amelyet a szintén thesszáliai PHRIXOSZ, ATHAMASZ király fia áldozott itt fel, és amelyet *Aresz* ligetében egy sosem alvó sárkány őriz.<sup>7</sup>

IASZONNAK ehhez tüzet lehelő bikákkal hajtott ekével kell egy négyholdnyi telket felszántania, abba sárkányfogakat vetni és le is aratni (egy nap lefolyása alatt)<sup>8</sup>. Ezek után az aranygyapjúra ügyelő sárkány hátára lépve veheti csak le a fára kifeszített gyapjút<sup>9</sup>.

\* karoghy@freemail.hu

<sup>1</sup> Krappe, Alexandre H.: La gèneses des mythes. Payot, Paris. 1938. 232.

<sup>2</sup> Paneth Gábor: A labirintus járataiban. Budapest, 1985. 144.

<sup>3</sup> Delcourt, Marie: Oedipe ou la légende du conquérant. Paris, 1981. 81.

<sup>4</sup> Hésziodosz: Theogonia 955-962. – Apollodorosz I. 9. 23. – Hyginus 25. (a praefatio 37 Clytia-nak nevezi az anyát) – Cicero: De natura deorum III. 48.

<sup>5</sup> Dionüsziosz Szkütobranchion fr. 1./b. scholia ad Ap. Rhod. III. 242. – 244.

<sup>6</sup> Scholia ad Ap. Rhod. I. 1288. – 91a. III. 200. a. és b. III. 240. III. 242. – Dionüsziosz Szkütobranchion fr. 1. / a. fr. 14. / 45. 1. – 3. Diodorosz Siculus IV. 45. 2-5.

<sup>7</sup> Pindaros: Püthia IV. 283. – 287. Mimnermosz 11(10). – Orpheusz: Argonautika 51. – 59. Apollodorosz I. 9. 16. Diodorosz Siculus IV. 45, 1. – Statius: Commentarius ad Achilleida I. 65.

<sup>8</sup> Apollodorosz I. 9. 23. – Hyginus 23. – Ovidius: Heroidai VI. 12-14. 34. – 38. XII. 95-102. Met. VII. 100-143. Horatius: Epodos III. 9-14. Propertius III. 11./ 9. – 12. Euripidész: Médeia 478. 479. Herodorusz Heraklensis 51. Statius: Commentarius ad Achilleida I. 65.

<sup>9</sup> Apollodorosz Rhodiosz IV. 162-163. – Valerius Flaccus VII. 102-108.



Mindehhez IASZONNAK szüksége van a papnőként tevékenykedő királylány, MÉDEIA támogatására, aki Héra és Aphrodité akaratából beleszeret.<sup>10</sup> MÉDEIA kenőccsel és mágikus igékkel éri el, hogy IASZON ne égjen meg a bikák lehelletétől,<sup>11</sup> tanácsot ad, hogyan uszítsa egymásra a sárkányfogakból kikelt harcosokat, hogy azok egymást megöljék, és segít elaltatni<sup>12</sup> vagy megölni<sup>13</sup> az őrsárkányt, és így az aranygyapjú a várost gyorsan elhagyó „Argo” hajó fedélzetére kerül, MÉDEIÁVAL és IASZONNAL együtt.

### AZ ARGO ÚTJA KOLCHISZBÓL IOLCHOSZBA

Az Argonauták hazafelé vezető útja hosszú és bonyolult, és Médeia szempontjából két fontos esemény történik, fivérének halála és az ő esküvője.

ABSZÜRTOSZ vagy más néven AIGELAOSZ, aki a szerelmesek távozását akadályozza, vagy otthon hal meg nővére kezétől,<sup>14</sup> vagy az üldöző hajók parancsnokaként követi az „Argo”-t és MÉDEIA<sup>15</sup> vagy IASZON<sup>16</sup> csellel megöli, azután eltemetik. Legborzasztóbb az a mítoszvariáció, amely szerint az Argonauták között menekülő MÉDEIA megölt öccsét darabonként hajítja a tengerbe, hogy apja a testrészek keresésével időt veszítsen, és így a hajó elmeneküljön.<sup>17</sup>

A másik, ezzel a rémes mítosszal ellentétes variáns IASZON és MÉDEIA esküvője a *phaiákok* szigetén,<sup>18</sup> *Kolchiszbán*,<sup>19</sup> vagy *Korkürán*<sup>20</sup>, és a mítosz minden esetben hangsúlyozza, hogy a papnői funkciót is ellátó királylány szűz övét csak esküvő után oldja meg a férj.

<sup>10</sup> Apolloniosz Rhodiosz III. 248-721. – Orpheusz: Argonautika 864-905. Hyginus 22. – Philosztratosz iunior: Imago 3, 4. Dracontius: Medeia X. 61-87.

<sup>11</sup> Médeia erősíti meg Iaszont kenőccsel és ráolvasásokkal: Szophoklesz: Colchides „fabula”. – Philosztratosz: Images XII. SOUDA: Μηδεια. – Dion Chrüszosztomosz: Orationes XVI. 461-462. Lucanus: Pharsalia IV. 555-556. scholia ad Pind. – Pyth IV. 412. Horatius: Epodos III. 9-12. tanácsot ad a kő közéjük hajítására: Hyginus 22. Mind a kettő: Apolloniosz Rhodiosz III. 1025. – 1384. scholia ad Ap. Rhod. IV. 156.- 166a. Valerius Flaccus VII. 442-639. Ovidius: Met. VII. 100-148. Heroidai XII.41-104. Servius: ad Verg. Aen. II. 140. Propertius III. 11. 9-12. Statius: Commentarius ad Achilleida I. 65.

<sup>12</sup> Apollodorosz I, 9. 22. Ovidius: Heroidai XII. 103-110. Met. VII. 149-158. – Hyginus 22. Apolloniosz Rhodiosz IV. 100-184. Scholia ad Ap. Rhod. IV. 156. Philosztratosz: Imago XII. Orpheusz: Argonautika 1011-1019. Pindaros: Püthia V. 162-184. Antimachosz fr. LIV. (44) Dracontius: Medeia X. 32-34. 361-362. Zenobius: Centuria IV. 92. Valerius Flaccus VIII. 90108. – Silius Italicus VIII. 495-500.

<sup>13</sup> Euripidész: Médeia 480-482. – Dionüsziosz Szkütohrachion fr. 14. / 48, 3. – Diodorosz Siculus IV. 48, 3 Propertius III. 11. / 9. – 12.

<sup>14</sup> Szophoklész: Colchides „fabula”. – Euripidész: Médeia 1334-1335. – scholia ad Eur. Medeiam 169. 1334. Orpheusz: Argonautika 1028. – Ailianosz 14. / 25. – Dracontius: Medeia X. 362. scholia ad Eur. Medeiam 1334. Kallimachosz fr. 411. (A két utóbbi esetben Artemisz oltáránál hal meg.)

<sup>15</sup> Arrianosz: Pontus Euxenos VI, 3. scholia ad Lycophr. 1318. – Sztephanosz Büzantinosz: Τομευς, Αψυρτιδες Lucanus: Pharsalia X. 464-467.

<sup>16</sup> Hyginus 23. – Apolloniosz Rhodiosz IV. 445-481. Iustinus XLIII. Scholia ad Eur. Medeiam 167.

<sup>17</sup> Apollodoprosz I, 9, 24. – Phereküdesz fr. 32 a. 73. 228. – Ovidius: Heroidai VI. 131 XII. 117-118. Tristia III. 9. Zenobius: Centuria IV. 92.

<sup>18</sup> Apolloniosz Rhodiosz IV. 1115-1164. scholia ad Ap. Rhod IV. 1141. – Hyginus 23. – Orpheusz: Argonautika 1327-1337.

<sup>19</sup> Antimachosz fr. LV. (45). – Scholia ad Ap. Rhod. IV 1153. IV. 1217-19a. és b. Timaios fr. 7. Timonax: Szküthiaka 2.

<sup>20</sup> Antimachosz fr. LV. (45). Scholia ad Ap. Rhod. IV. 321. IV. 1153. IV. 1217-19 a. és b. – Timaios fr. 7. – Timonax: Szküthiaka 2. – Apollodorosz I. 9, 25 (Ez utóbbi szerint Korkura a phaiákok szigete)



Az Argo hajó diadalmassan érkezik meg IASZON szülővárosába, a thesszáliai *Iolchosz*ba, ahonnan PELIASZ király elküldte rokonát az Aranygyapjúért, mert félt tőle és remélte, hogy soha nem tér vissza.<sup>21</sup> Az ezt részletesen kifejtő szövegelemek szerint egy olyan jóslatot kapott a delphoi-i istentől (*Apollontól*), hogy óvakodjon a félsarujú férfitől. Évekkel később egy *Poszeidon* tiszteletére rendezett áldozati szertartásra IASZON fél saruban érkezik, mert a másik fél átkelés közben beleesett az *Anauros* folyóba.<sup>22</sup> PINDAROSZ ehhez a történethez még azt a magyarázatot teszi hozzá, hogy a trón jogos örököse AISZON volt, IASZON apja, nem pedig PELIASZ.<sup>23</sup>

Néhány forrás még azzal súlyosbítja PELIASZ cselekedeteinek listáját, hogy mikor úgy gondolta, IASZON már nem tér haza, szüleit halálba üldözte, öccsét kivégeztette.<sup>24</sup>

Ezért történik meg az, hogy MÉDEIA férje kívánságára egyedül száll partra, és *Artemisz* papnőjeként ráveszi PELIASZ lányait, hogy öljék meg apjukat, darabolják fel, főzzék rézüstben, mert akkor hatalmában áll őt újra ifjú emberré tenni. (Ezt a hatalmát egyébként be is bizonyítja, mert egy kost ezzel a módszerrel báránnyá fiatalít,<sup>25</sup> és az egyik PELIASZ-lányt tiszta vízben fürösztve, kenőccsel kenve fiatalabbá és szebbé teszi.<sup>26</sup>) Amikor azután a királyt lányai utasításai szerint megölik,<sup>27</sup> az előre megadott módon tűzzel jelt ad és az *Argonauták* elfoglalják a várost.<sup>28</sup>

*Iolkosz* városa azonban ezután AKASZTOSZT, PELIASZ fiát fogadja el királynak (aki egyébként több szövegelem szerint maga is az *Argonautákhoz* tartozott,<sup>29</sup>) IASZON és MÉDEIA pedig kénytelenek elhagyni a várost.<sup>30</sup>

### Korinthosz

A legismertebb variáns szerint Korinthoszba mennek, ahol is gyerekeik születnek, MERMEROSZ és PHERÉSZ.<sup>31</sup> A Médeiával kapcsolatban legismertebb történet az, hogy tíz év után IASZON elválik tőle és elveszi *Korinthosz* királyának lányát, MÉDEIA pedig tűzzel pusztítja el az új feleséget és annak apját, vagy egy menyasszonyi ajándék segítségével (koszorú és/vagy peplosz),<sup>32</sup> vagy száműzetéséből éjjel visszatérve tűzbe borítva a palotát.<sup>33</sup>

<sup>21</sup> Szophoklesz: Peliasz „fabula”. – Orpheusz: Argonautika 56-59.

<sup>22</sup> Phereküdesz fr. 60. scholia vetera in Hesiodi Theogoniam 993. scholia ad Pind. Pyth. IV. 133.

<sup>23</sup> Pindaros: Püthia IV. 70-162.

<sup>24</sup> Apollodorosz I. 9, 27. Diodorosz Siculus IV. 48, 8 Szophoklesz: Peliasz „fabula”(Itt nem szerepel Iaszon fivére) Lucretius: Argonautika I. 825-828. Dionüsziosz Szkütobranchion fr. 14. /50. 1-2.

<sup>25</sup> Szophoklesz: Peliasz „fabula” scholia ad Eur. Medeam 9. Nikolaosz Damascenus fr. 54. (55.) Dionüsziosz Szkütobranchion fr. 14. / 52, 2. Hyginus 24. Zenobius: Centuria IV. 92. Diodorosz Siculus IV. 52, 1. – 2. Ovidius: Met VII. 309-321.

<sup>26</sup> Diodorosz Siculus IV. 51, 5 Dionüsziosz Szkütobranchion fr. 14. / 52, 5.

<sup>27</sup> Pauszaniasz VIII, 11, 2-3. Euripidesz: Médeia 9-11. 486-487. Szophoklesz: Peliasz „fabula”. Diodorosz Siculus IV. 52. /2-3. Palaiphatosz: Περὶ Απιστων XLIII. (XLIV.) Cicero: De senectute 23. Hyginus 24. Tzetesz: Historiae II. 82-83. Zenobius: Centuria IV. 92. Ovidius: Met VII. 331-349. Nikolaosz Damascenus fr. 54. (55.) Dionüsziosz Szkütobranchion fr. 14. / 52, 2-3.

<sup>28</sup> Szophoklesz: Peliasz „fabula”. Diodorosz Siculus IV, 52, 34. Dionüsziosz Szkütobranchion fr. 14. / 52, 4

<sup>29</sup> Szophoklesz: Peliasz „fabula”. Lucretius: Argonautika I. 160-183.

<sup>30</sup> Szophoklesz: Peliasz „fabula”. Hyginus 24. Nikolaosz Damascenus fr. 54. (55.) Dionüsziosz Szkütobranchion fr. 14 / 52-53, 3. Diodorosz Siculus IV, 53, 1-2.

<sup>31</sup> Apollodorosz I, 9, 28 scholia ad Lycophr. 1318. Hyginus 25. 239 / 5.

<sup>32</sup> Pauszaniasz II, 3, 6. Antologia Graeca XI. 411. XVI. 137. Philostratos: Epistolae XXI. Plinius: Nat. hist II. 109. Hylas 84. Diodorosz Siculus IV, 54, 6. Horatius: Epodos V. 63-66.(Ezekben az apáról nincs szó) Euripidesz: Médeia 1163-1221. Hyginus 25. Ovidius: Met. VII. 391-400. Dionüsziosz Szkütobranchion fr. 14. / 54, 6

<sup>33</sup> Dracontius: Medea X, 598-601. Diodorosz Siculus IV. 54, 5 Dionüsziosz Szkütobranchion fr. 14. / 54, 5



Ennek az új házasságnak a következménye a gyerekek halála is. A legismertebb variációja ennek az, hogy a gyerekeket maga az anya öli meg,<sup>34</sup> a másik pedig az, hogy a királyi család halála miatt őrzőgő tömeg gyilkolja meg a kicsiket<sup>35</sup>, jöllehet anyjuk, mielőtt elmenekült volna, fölültette őket az oltalomkérő *Héra* oltárára<sup>36</sup>.

Ismeretes azonban Korinthosszal kapcsolatban más mítosz is. E szerint ez a vidék MÉDEIA apai birtoka volt, mert *Heliosz* ezt a vidéket fiára, ALETÉSZRE hagyta, és ő, a mikor elment *Kolchiszba*, a később róla elnevezett városba, Aíába, *Korinthoszt Bounosznak*, *Hermész* és egy nimfa fiának hagyta megőrzésre.

Ebből megintcsak kétféle hagyomány következik. Az egyik szerint a korinthusziak azért ölték meg a gyerekeket, mert anyjuk – ezen az ősi jogon – uralkodni akart rajtuk<sup>37</sup>. A másik viszont azt mondja, hogy a korinthusziak maguk hívták MÉDEIÁT uralkodni *Iolchosból*<sup>38</sup>, és így lett férje IASZON *Korinthosz* királya. E szerint újszülött gyermekeit MÉDEIA elvitte *Héra* szentélyébe és elrejtette őket remélve, hogy így halhatatlanok lesznek. Amikor IASZON (ezeket a vallási alapon megvalósított gyermekgyilkosságokat) megtudta, nem bocsájtott meg asszonyának, elhajózott *Iolchosba*, ezért MÉDEIA az uralomról lemondott, és maga is elhagyta *Korinthoszt*.<sup>39</sup> Ismeretes olyan hagyomány is, mely szerint azért tette gyermekeit halhatatlanná, hogy megszüntesse *Hera* haragját és elmúljon az éhínség.<sup>40</sup>

Mindenesetre *Héra Akraia* ünnepét és az évenkénti kecskeáldozatot a helyi hagyomány MÉDEIA alapításának tartotta<sup>41</sup>. Ugyancsak ott van MÉDEIA két fiának sírja *Hera* temenoszán (szent körzetében), heroszi tisztelet a részük. Évenként áldozatot rendeztek tiszteletükre,<sup>42</sup> amikor is a gyerekek lenyírták a hajukat és fekete ruhát öltöttek<sup>43</sup>.

Egy másik, az előbbtől valamennyire különböző hagyomány is ismeretes. E szerint IASZONNAK és MÉDEIÁNAK *Korinthoszbán* három fia született, egy ikerpár, THESSZALOSZ és ALKIMENÉSZ, és egy fiatalabb, akinek a neve TISZANDROSZ volt. Közülük MÉDEIA kettőt megölt, egyikük, THESSZALOSZ, a thesszáliaiak névadója életben maradt,<sup>44</sup> és *Héra* temenoszán nőtt fel. Később, amikor PELIASZ fia AKASZTOSZ meghalt, THESSZALOSZ lett *Iolchosz* uralkodója.<sup>45</sup>

### Korkúra

Egy másik – ezzel párhuzamos – hagyomány szerint IASZON és MÉDEIA *Korkurán* élt PELIASZ halála után. Elsőszülött fiuk MERMEROSZ a szemközti epeiroszi parton vadászott és nőstényoroszlán ölte meg.<sup>46</sup>

<sup>34</sup> Euripidesz: Médeia 1237-1278. scholia ad eur. Medeam 10. scholia ad Iliadem XI. 741. scholia ad Lycophr. 1318. Oppianosz: De ventione III. 248. Plutarchosz: De audiendis poetis 18, 21 / 11. Kalisztratosz XIII. Antologia Graeca IX. 95, IX. 345, IX. 593. XVI. 135. XVI. 137-139. XVI. 141. XVI. 143. Apollodorosz I.28. Hyginus 25, 239 / 5. Ovidius: Met. VII. 391-404. Seneca: Medea 930-1020. Zenobius: Appendix proverbium IV. 16.

<sup>35</sup> Pauszaniasz II, 3, 6. Philosztratosz: Heroic 24.

<sup>36</sup> Apollodorosz I, 9, 28.

<sup>37</sup> Hellanikosz Leszb. Fr. 133. scholia ad Eur. Medeam 9. és 10.

<sup>38</sup> Pauszaniasz II, 3, 10 scholia ad Pind. Olymp. XIII. 74.

<sup>39</sup> Pauszaniasz II, 3, 11.

<sup>40</sup> scholia ad Pind. Olymp. XIII. 74.

<sup>41</sup> Zenobius: Centuria I. 27. SOUDA: Διξ scholia ad Eur. Medeam 10. (Kecskéről itt nincs szó.)

<sup>42</sup> Pauszaniasz II, 3, 6-7. scholia ad Pind Olymp. XIII. 74. Euripidesz: Médeia 1378-1382. Dionüsziosz Szkütobrachion fr. 14. / 55, 1 Diodorosz Siculus IV. 54, 7 IV. 55, 1 Philosztratosz: Heroic 24. (Itt ünnepről nincs szó)

<sup>43</sup> Pauszaniasz II, 3, 7.

<sup>44</sup> Dionüsziosz Szkütobrachion fr. 14 / 54, 7 fr. 14 / 55, 2 Diodorosz Siculus IV, 54, 1 és 7. IV, 55, 1. Libaniosz: Προγυμνασματα 20.

<sup>45</sup> Diodorosz Siculus IV, 55, 2. Dionüsziosz Szkütobrachion fr. 14 / 55, 2. – 3.

<sup>46</sup> Carmen naucr. 10. Pauszaniasz II, 3, 9.



Maradt ránk néhány olyan szövegelem is, amely szerint MÉDEIA *Korinthoszból Thébai-ba* menekül, ahol meggyógyítja Héraklész, aki örületében megölte két fiát, majd, amikor Héraklész EURÜSZTHEUSZ szolgálatába áll, elhagyja a várost.<sup>47</sup>

### ATHÉN ÉS VISSZATÉRÉS KOLCHISZBA

MÉDEIA *Korinthoszból Théba* közvetítésével, vagy közvetlenül *Athénbe* menekül, ahol AIGEUSZ felesége lesz,<sup>48</sup> majd – miután az *Athénbe* érkező THÉSZEUSZT akarja apjával megmérgeztetni<sup>49</sup> – visszamenekül Ázsiába, apja földjére<sup>50</sup>, fiával MÉDEIOSZ-szal vagy Medosszal, aki HESZIODOSZ, SZTRABON és PAUSZANIASZ szerint IASZON gyermeke<sup>51</sup>, a többi szerző pedig vagy nem ismeri az apa nevét<sup>52</sup>, vagy AIGEUSZ gyermekének mondja<sup>53</sup>. Ez a fiú – a vele kapcsolatos mítoszok szerint – *Media*-nak lesz az alapítója,<sup>54</sup> névadója<sup>55</sup> és uralkodója<sup>56</sup>. Él egy olyan mítoszvariáns is MÉDEIÁVAL kapcsolatban, hogy ACHILLESZ felesége lesz a Boldogok Szigetén<sup>57</sup>.

Sokszínű a IASZON további életével és halálával kapcsolatos mítoszanyag is. Elpusztul maga is a korinthoszi palota tüzeiben<sup>58</sup>, gyermekei sírján végez magával<sup>59</sup>, hazatér *Iolchoszba*<sup>60</sup>, visszatér *Kolchiszba*<sup>61</sup>.

Elpusztul az *Argo* hajóval együtt, vagy úgy, hogy annak csonkja fejbe veri,<sup>62</sup> vagy MÉDEIA altatja el az *Argo* fedélzetén, majd elsüllyeszti a hajót vagy megfagyasztja a levegőt, és így IASZON álmában megfullad.<sup>63</sup>

### SÁRKÁNYOKKAL VALÓ KAPCSOLATA

MÉDEIA mítoszköréhez szorosan hazzátartozik a sárkányokkal való kapcsolata. Az aranygyapjat őrző sárkányt ő látta el élelemmel, és elaltatása után szomorúan búcsúzik tőle (VALERIUS

<sup>47</sup> Dionüsziosz *Szkütochrachion* fr. 14 / 54, 7 és fr. 14. / 55, 4 Diodorosz *Siculus* IV, 54, 7 és IV, 55, 1.

<sup>48</sup> Euripidesz: Médeia 756-758. scholia ad Eur. Medeam 10. Athénaiosz: Δειπνοσοφισταί XIII. 556-557.

<sup>49</sup> Apollodorosz III. 16, 1.-2. scholia ad Iliadem XI. 741 Plutarchosz: Thészeusz 11 Pauszaniasz II, 3, 8. Ovidius: Met VII. 415. – 422.

<sup>50</sup> Plutarchosz: Thészeusz 12 scholia ad Iliadem XI. 741 Apollodorosz III, 16, 2 Dionüsziosz *Szkütochrachion* fr. 14 / 55, 6 Pauszaniasz II, 3, 8 Diodorosz *Siculus* IV. 55, 6 Hyginus 26. Ovidius: Met. VII. 421-424.

<sup>51</sup> Hesziadosz: Theogonia 992-1002. Pauszaniasz II, 3, 9 Sztrabon XI. 13, 10. (526) XI. 14, 14. (531)

<sup>52</sup> Hekataiosz fr. 171. Sztephanosz Byzantinosz: Media. Diodorosz *Siculus* IV, 55, 2 IV. 56, 2 Dionüsziosz *Szkütochrachion* fr. 14. / 55, 7

<sup>53</sup> Hyginus 275. Pauszaniasz II. 3, 8 (Ezúttal másik hagyományt idéz) Kephalion I. Dionüsziosz *Szkütochrachion* fr. 14. / 55, 5 Diodorosz *Siculus* IV. 55, 6 IV, 56, 1.

<sup>54</sup> Hyginus 275. Kephalion I.

<sup>55</sup> Hekataiosz fr. 171. Sztephanosz Byzantinosz: Media. Diodorosz *Siculus* IV, 55, 6 Hyginus 27. Dionüsziosz *Szkütochrachion* 14 / 55, 7 Apollodorosz I, 9, 28.

<sup>56</sup> Dionüsziosz *Szkütochrachion* fr. 14. / 55, 7 Diodorosz *Siculus* IV, 55, 6.

<sup>57</sup> Plutarchosz: De Herodoti malignitate 39. / 14. Apollodorosz ep. V. 3. Apolloniosz Rhodiosz IV. 749-752. 810-816. scholia ad Ap. Rhod IV. 814. *Antologia Palatina* XV. 26.

<sup>58</sup> Hyginus 25. / 3

<sup>59</sup> Diodorosz *Siculus* IV, 55, 1 Dionüsziosz *Szkütochrachion* fr. 14. / 55, 1.

<sup>60</sup> Pauszaniasz II. 3, 11.

<sup>61</sup> Sztrabon XI. 13, 10 (526) XI. 14, 14 (531) Iustinus XLII-XLIII. Tacitus: Annales VI. 34.

<sup>62</sup> Euripidesz: Médeia 1386-1387.

<sup>63</sup> Sztafhülosz *Naukr*: Περὶ Θεσσαλῶν 11. (5.) Euripidesz: Médeia „fabula” scholia ad Eur. Medeam 10.



FLACCUS és LUCRETIUS szerint.<sup>64</sup>) *Iolchoszban* sárkányfogaton hoz gyógyszereket apósának<sup>65</sup>, *Korinthoszból Athénbe*<sup>66</sup>, *Athénből Kolchiszba*<sup>67</sup> sárkányfogaton menekül.

Mítosza így együttvéve sötét színekkel festett, és végső soron nem egy szimpatikus hősnő portréja rajzolódik ki belőle.

Azonban ezzel ellentétes a vele kapcsolatos épületekről rajzolódott kép.

TIMONAX „Szküthiaka”-ja szerint – amely APOLLONIOSZ RHODIOSZ scholionjában maradt meg – IASZON és MÉDEIA *Kolchiszban* házasodtak össze, és az ifjú pár kezét AIÉTÉSZ kapcsolta össze. TIMONAX szerint a szöveg megírása idején még léteztek a tenger mellett a Iaszonénak nevezett kertek, AIÉTÉSZ tornacsarnoka és diszkoszvetőhelye, MÉDEIA násszobája, IASZON szentélye és más szentélyek<sup>68</sup>. A *Kolchiszban* levő IASZON templomokról még az AUGUSTUS uralma idején alkotó SZTRABON is említést tesz<sup>69</sup>.

Ezzel összefüggésben kell látnunk azt a hagyományt, hogy IASZON és MÉDEIA együtt uralkodtak *Kolchiszban* SZTRABON szerint,<sup>70</sup> visszatérnek uralkodni gyermekeik megszületése és AIÉTÉSZ halála után TACITUS szerint<sup>71</sup>, visszasegítik trónjára AIETESZT IUSTINUS szerint<sup>72</sup>, és *Kolchisz* lakosai közül igen sokan vallották magukat IASZON társai révén thesszáliai eredetűnek a TACITUS és IUSTINUS által megőrzött hagyomány szerint<sup>73</sup>.

A másik mítoszvariációban az esküvőt *Kerküra* vagy *Korkura* szigetén ülték meg. MÉDEIA *Apollon* szentélyében áldozott először, majd oltárt állított a tenger mellett és szólította a nimfákat és *Néleidákat* (vagy *Moirákat*.) Az *Apollon*nak bemutatott áldozatot is évről évre megrendezik ennek a házasságkötésnek emlékére a tengerparton – a történelmet i. e. 264-ig végigvezető – TIMAIOSZ szerint.<sup>74</sup> Vagyis a mítosz kultuszhelyre és kultuszgyakorlatra épül, így egyértelmű, hogy az építményekre alapuló kultuszgyakorlat nagyobb tisztelet nyomait mutatja, mint a mítoszelemek összessége.

MÉDEIA mítosza sok vonatkozásban kapcsolódik orvosláshoz. Az asszonyok közül ő ismeri legjobban a füvek gyógyhatását,<sup>75</sup> *Ephürában* sokmértűnek vagy sokgyógyszerűnek nevezik,<sup>76</sup> ki tudja védeni a tüzet lehelő bikák hatását az általa adott kenőccsel, *Itália* lakosainak gyógymódot ad a kígyók ellen<sup>77</sup>, meggyógyítja *Herakleszt* örületéből, amely következtében meggyilkolta fiait<sup>78</sup>, meggyógyítja a lémnoszi asszonyokat rossz lehelletük betegségéből<sup>79</sup>. (Kárpótlásul azonban ölni is tud mérgeivel. Főzeteivel elaltatja vagy megöli az aranygyapjat őrző sárkányt, és olyan anyag-

<sup>64</sup> Valerius Flaccus VIII. 95-101. Lucretius: Argonautica VIII. 60-104.

<sup>65</sup> Ovidius: Met. VII. 219-237.

<sup>66</sup> Apollodorosz I. 9, 28. Euripidesz: Médeia 1317-1404. Seneca: Medeia 1020-1025. Ovidius: Met VII. 350-403. Horatius: Epodos III. 13-14.

<sup>67</sup> Hyginus 26.

<sup>68</sup> Antimachosz fr. LV. (45) scholia ad Ap. Rhod. IV. 1153. IV 1217. 19 a. és b. Timaios fr. 7. Timonax Szküthiaka 2.

<sup>69</sup> Sztrabon I, 2, 39. (45)

<sup>70</sup> Sztrabon XI, 13, 10 (526)

<sup>71</sup> Tacitus: Annales VI. 34.

<sup>72</sup> Iustinus XLII.

<sup>73</sup> Tacitus: Annales VI. 34. Iustinus XLII.

<sup>74</sup> Antimachosz fr. LV. (45) scholia ad Ap. Rhod. IV. 321. IV 1153 IV. 1217-19 a. és b. Timaios fr. 7. Timonax: Szküthiaka 2.

<sup>75</sup> Theokritosz II. 16. scholia ad Theocr. 14, 15, 16. scholia ad Iliadem XI. 741. Antologia Graeca VII. 50. scholia ad Aristoph. Nubes 749. Dionüsziosz Szkütobranchion fr. 14. / 45 Pseudoplutarchia IV. SOUDA: Μηδεια Silius Italicus VIII. 495-500. Tibullus I. 243-251. Propertius I. 1, 23. Lucretius: Argonautica VI. 438. Ovidius: Heroidai VI. 85-94. Plinius: Nat. hist. II. 109. Solinus II. 26-31. Macrobius V. 19.

<sup>76</sup> scholia ad Iliadem XI. 741.

<sup>77</sup> Servius: ad Verg. Aen. VII. 750.

<sup>78</sup> Dionüszosz Szkütobranchion fr. 14 / 54, 7 és fr. 14 / 55, 4 Diodorosz Siculus IV, 54, 7 és IV, 55, 1.

<sup>79</sup> Mürszilosz Methümn fr. 7. scholia ad Ap. Rhod. I. 619 e.



gal keni be a vetélytársának küldött esküvői ajándékot, hogy ő is, segítségére siető apja is tűzbe borul.)

Legnagyszerűbb és legkülönlegesebb hatalma azonban abban áll, hogy öreg embereket képes újra fiatallá tenni.

Ezt azonban általában úgy éri el, hogy az általa kiválasztottat megöli, darabokra vágja, megfőzi sok gyógyszerrel együtt, azután ifjúként új életre támasztja.

A halálos színt az adja mítoszában, hogy nincs meg mindig az utolsó fokozat. Fivérét ABSZÜRTOSZT megölése után darabokra vágja, úgy dobja a hullámok közé, hogy apját feltartsa. PELIASZ-szal végigveteti a fokozatokat. Lányaival megöleti, darabokra vágatja, üstben főzeti. Az ifjú életre támasztás azonban elmarad.

MÉDEIA mítoszában azonban ennek ellenére létezik ez a befejező elem.. Erre a csodálatos tevékenységre őt Ókeanosz lányai tanították meg,<sup>80</sup> és ő ezt gyakorolja is az erre méltóakkal. Megfőzve ifjává tette Dionüszosz dajkáit férjeikkel együtt,<sup>81</sup> és AISZONT, apósát is kedves ifjává tette öregből,<sup>82</sup> és maradt ránk olyan variáns is, amely szerint IASZONT is, amikor megöregszik, ifjává változtatja<sup>83</sup>, és PLATON saját magára is értette MÉDEIA cselekedetét, aki őt elpusztítva, megfőzve hasznos emberré alakította<sup>84</sup>.

A legérdekesebb, orvostudományra emlékeztető megjelenítés OVIDIUS leírása apósa megfiatalításáról. E szerint MÉDEIA mély álomba bűvöli IASZON apját, sebet ejt a nyaki verőerén, és a kifolyó vér helyébe valami csodálatos keverékekből készített infúziót tölt, amelynek következtében AISZON olyan erősnek érzi magát, mint fiatal korában.<sup>85</sup> PALAIPHATOSZ, EUHEMEROSZ kortársa ( az i. e. IV.-III. században) gyógyító eljárásnak véli PELIASZ megifjítási kísérletét. Úgy gondolja hogy a tűz, amelyben mintha főznék az embert, az a gőzfürdő, PELIASZ pedig öreg volt és gyenge, ezért meghalt e közben, innen keletkezett a mítosz<sup>86</sup>.

MÉDEIA valójában kultusza és a tiszteletére emelt építmények tanúsága szerint – mítoszának néhol ijesztő elemei ellenére – a *Nap* leszármazottait illető kultikus tiszteletben áll, akinek nemcsak ősi tudást, de halhatatlanságot is tulajdonítanak. HESZIODOSZ a halandókkal házasságot kötött istennők között említi<sup>87</sup>, és PINDAROSZ is halhatatlanként ismeri<sup>88</sup>, és egyetlen olyan mítoszt sem ismerünk, amelyet halálaként lehetne értelmezni.

<sup>80</sup> Hyginus 187.

<sup>81</sup> Pherküdesz fr. 74. ( Itt nem szerepelnek férjek) Sztephanosz Naukr: Περί Θεσσαλων 11 (5) Aiszkhülosz: Medeia „fabula” scholia ad Aristoph. Equites 1321. Ovidius: Met VII. 294-296.

<sup>82</sup> Sztaphülosz Naukr: Περί Θεσσαλων 11. (5) scholia ad Aristoph. Equites 1321.

<sup>83</sup> Pherküdesz fr. 73. Sztaphülosz Naukr: Περί Θεσσαλων 11. (5.) scholia ad Aristoph. Equites 1321.

<sup>84</sup> Platon: Euthudemon 285.

<sup>85</sup> Ovidius: Met VII. 238-293.

<sup>86</sup> Palaiphatosz: Περί Απιστων XLIII (XLIV)

<sup>87</sup> Hesziodosz: Theogonia 992-1002.

<sup>88</sup> Pindaros: Püthia IV. 12-20.